



Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 15/1 2026 s. 198-213, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

KÖY ENSTİTÜLERİ DERGİSİ'NDE FOLKLOR DERLEMELERİ

Altuğ ORTAKCI*

Geliş Tarihi: 19 Eylül 2025

Kabul Tarihi: 15 Ekim 2025

Öz

Bu çalışma, *Köy Enstitüleri Dergisi*'nde 1945-1947 yılları arasında yayımlanan folklor içerikli yazıları, Erken Cumhuriyet Dönemi eğitim ve kültür politikaları bağlamında değerlendirmektedir. Çalışmanın çıkış noktası, Köy Enstitülerinin yalnızca öğretmen yetiştiren kurumlar değil, aynı zamanda köyün sosyokültürel dönüşümünü hedefleyen birer kültür merkezi olarak tasarlanmış olmalarıdır. Bu doğrultuda problematik, dergide yer alan folklor yazılarının Erken Cumhuriyet'in ürün odaklı derleme anlayışı ve kültürel milliyetçilik politikaları içinde nasıl konumlandığını ortaya koymaktır. Makalenin verilerini, derginin ilk sekiz sayısında yer alan folklor yazıları oluşturmuş ancak inceleme, makale kapsamı nedeniyle halk biliminin farklı boyutlarını temsil eden sekiz metinle sınırlandırılmıştır. Değerlendirilen yazılarda, ürünün kaydedilmesine öncelik verildiğini; toplumsal bağlamın göz ardı edildiğini görülür. Netice itibarıyla *Köy Enstitüleri Dergisi* folklor yazıları hem dönemin derleme anlayışını hem de halk kültürünün eğitim ve ideolojiyle nasıl bütünleştirildiğini göstermesi bakımından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Köy Enstitüleri, folklor yazıları, derleme anlayışı.

FOLKLORE STUDIES IN THE JOURNAL OF VILLAGE INSTITUTES

Abstract

This study analyzes folklore-related articles published in *Köy Enstitüleri Dergisi* between 1945 and 1947 within the framework of Early Republican educational and cultural policies in Turkey. Village Institutes were conceived not only as teacher-training institutions but also as centers aiming to transform rural socio-cultural life. The study investigates how the journal's folklore writings were positioned within the period's product-oriented compilation approach and cultural nationalism. The data consist of folklore texts from the first eight issues, limited to eight representative writings due to the article's scope. Textual analysis indicates that priority was given to recording cultural products, while their social contexts were largely overlooked. Thus, the articles reflect the dominant product-centered folklore methodology of the time. Overall, the folklore writings in *Köy Enstitüleri Dergisi* provide insight into how folk culture was integrated with education and ideology in the Early Republican period.

Keywords: Village Institutes, folklore articles, collection approach.

* Dr. Öğr. Üyesi; Hitit Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, altugortakci@hitit.edu.tr, ROR ID: [01x8m3269](https://orcid.org/01x8m3269).

Giriş

1. Köy Enstitüleri Deneyimi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim politikalarının temel hedefi, kırsal kesimde yaşayan nüfus ile kentler arasındaki eğitim dengesizliğini gidermek ve köylüye yalnızca teorik değil pratik bilgiler de kazandırmaktır. Bunun en önemli sebebi ise nüfus yoğunluğunun köylerde olmasıdır. Bu doğrultuda 1936'da Saffet Arıkan'ın bakanlığı döneminde "Köy Eğitmeni Projesi" başlatılmış, askerlikte onbaşı veya çavuş olarak görev yapmış gençler modern tarım tekniklerini öğrenmek üzere Mahmudiye Devlet Üretme Çiftliğinde yetiştirilerek köylere gönderilmiştir (Demirtaş, 2016, s. 241). İsmail Hakkı Tonguç'un öncülüğünde yürütülen bu uygulama, köy halkına hem öğretmen hem de tarımda modernleşme imkânı sağlamayı amaçlamış, 1937 ve 1939 yıllarında çıkarılan yasalarla yaygınlaştırılmıştır. Bu deneyim, daha sonra Köy Enstitülerinin kurulması için uygun zemini hazırlamıştır.

Köy Enstitüleri, kendi döneminde köye ve köylülüğe ilişkin halkçı söylemin en somut yansımalarından biri olarak görülmektedir. Türkiye'de Köy Enstitüleri kadar farklı ideolojik bakışlarla tartışılmış ve politik kutuplaşmalara yol açmış az sayıda tarihsel deneyim vardır. 1937-1946 yılları arasında yürütülen bu özgün eğitim projesi, özellikle 1950'li ve 1960'lı yıllarda yoğun ideolojik tartışmaların odağı olmuştur. Dolayısıyla Köy Enstitüleri, Türkiye'de çok az kurumun maruz kaldığı kadar farklı yorumlara ve değerlendirmelere konu olmuştur (Karaömerlioğlu, 2014, s. 87-88).

Köy Enstitüleri, yasal dayanağını 17 Nisan 1940'ta kabul edilip 22 Nisan 1940 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan *Köy Enstitüleri Kanunu*'ndan (No. 3803) almıştır. Kanunda, köy öğretmenlerinin yalnızca temel dersleri vermekle değil, aynı zamanda köy yaşamına doğrudan katkı sağlayacak tarımsal ve teknik becerilerle donatılması gerektiği açıkça belirtilmiştir. Bu bağlamda enstitülerde eğitim gören öğrencilerin yarısı kültür derslerine, dörtte biri tarım çalışmalarına, dörtte biri ise sanat ve teknik derslere ayrılan bir program çerçevesinde yetiştirilmeleri öngörülmüştür. Kanun, mezunların köylere giderek öğretmenliğin yanı sıra tarımın modern tekniklerini uygulamaları, köy halkına rehberlik etmeleri ve böylece Cumhuriyet'in kalkınma hedeflerine doğrudan katkıda bulunmalarını amaçlamıştır (Resmî Gazete, 22.04.1940). Bu düzenleme, Köy Enstitülerini yalnızca birer öğretmen yetiştirme kurumu değil, aynı zamanda dönemin kültür ve kalkınma politikalarının sahaya yansıdığı özgün bir model hâline getirmiştir. 1940'ta yasalaşan Köy Enstitüleri projesi, Hasan Âli Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'un çabalarıyla hayata geçirilmiş ve kısa sürede ülkenin dört bir yanında yaygınlaşmıştır. Enstitüler, yalnızca öğretmen yetiştiren kurumlar değil, aynı zamanda kültür ve üretim merkezleri olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda *Köy Enstitüleri 2* adlı eserde Ladik-Akpınar Köy Enstitüsünün kuruluşuna dair bölümde, "ilk eğitmenler, vasıfları, karakterleri, çalışmaları" başlığı altında şu ifadeler yer verilir:

Haftanın pazartesi geceleri 'Köy Konuşmalarına ayrılmıştı. Köy geceleri, köy hayatını kursta yaşatmak, eğitmenle, öğretmen ve idarecileri kaynaştırmak yönünden de sevgi, bağlılık yaratmakta birinci derecede müessir olan tedbirlerdendir. Haftalarımızın çarşamba ve cumartesi akşamları bizim eğlence gecelerimizdi. Her haftanın eğlencesini bir eğitmen grubu hazırlıyordu. O gecelerde; Köy türküleri, köy masalları ve bilmece, mâni ve koşmalar, halay, zeybek gibi halk oyunları, içtimai hayatımızın bazı taraflarını karakterize eden temsil ve tablolar, Eski iyi örf ve ananelerimizi taşıyan orta oyunu tarzındaki piyesler gibi faaliyet çeşitleriyle hem eğlenceli hem de faydalı vakitler geçirilmiştir. (Köy Enstitüleri, 1944, s. 104)

Alıntıda görüleceği üzere, folklor unsurları enstitülerde yalnızca bir eğlence aracı değil, aynı zamanda toplumsal kaynaşmayı, eleştirel düşünmeyi ve kültürel sürekliliği sağlayan bir eğitim pratiği olarak değerlendirilmiştir.

Her ne kadar resmî kuruluşu 1940'ta gerçekleşmiş olsa da Köy Enstitüleri düşüncesinin kökeninde 1930'lar boyunca süregelen köycülük tartışmaları yer almaktadır. Bu dönemde köyün canlandırılması, köylülerin eğitimi ve köyde üretimle bütünleşmiş bir eğitim modeli oluşturulması yönünde kapsamlı fikirler geliştirilmiştir. Köycülere göre eğitim, köyün dönüştürülmesinde merkezi bir role sahipti hem Kemalist ilkelerin köylü nüfusa aktarılmasını hem de köyün iktisadi ve kültürel yönden kalkındırılmasını sağlayacaktı (Karaömerlioğlu, 2014, s. 88). Ancak 1930'ların ortalarına gelindiğinde Halkevlerinin köylere yönelik etkinliklerinin arzu edilen sonucu doğurmadığı anlaşılmış, kırsal eğitimdeki kriz yeni arayışları beraberinde getirmiştir. Fay Kirby'nin de vurguladığı üzere, Köy Enstitüleri fikrinin gelişiminde en önemli etkenlerden biri bu eğitim krizinin yarattığı zorunluluk olmuştur (Karaömerlioğlu, 2014, s. 89).

Köy Enstitüleri, Erken Cumhuriyet'in köklü kültür politikalarıyla da yakından ilişkilidir. Tek Parti Dönemi'nde eğitim kurumları, laik ve hümanist esaslara dayalı modern bir kültür yaratma hedefiyle kurgulanmış; Batı uygarlığının temellerini oluşturan Yunan ve Latin kültürleri merkeze alınmıştır (Karatepe, 2011). Bu nedenle enstitüler, yalnızca öğretim kurumları değil, aynı zamanda Cumhuriyet ideolojisini köylere taşıyan ve toplumsal dönüşümün en önemli araçlarından biri olarak görülmüştür. Bununla birlikte, kuruluşundan itibaren enstitüler çeşitli eleştirilerin de hedefi olmuş; köylünün ücretsiz çalıştırıldığı, karma eğitimin ahlaka aykırı bulunduğu, modelin keyfi ve sürdürülemez olduğu yönünde tartışmalar yaşanmıştır. Çok partili hayata geçişle birlikte siyasi desteğini kaybeden bu kurumlar, kısa sürede işlevsizleştirilmiş ve 1950'lerin başında tamamen kapatılmıştır. Ancak Köy Enstitüleri, kısa ömürlerine rağmen Türkiye'nin eğitim ve kültür tarihinde toplumsal kalkınmayı hedefleyen en özgün deneyimlerden biri olarak hafızalarda yer etmiştir.

Bu tarihsel ve ideolojik bağlam, Köy Enstitülerini yalnızca bir eğitim kurumu değil, aynı zamanda Cumhuriyet'in köylüye ulaşma çabasının ve kültürel kalkınma politikalarının bir uzantısı olarak görmeyi gerekli kılmaktadır. Enstitülerin açtığı özgün alanlardan biri de basın-yayın faaliyetleridir. Bu çerçevede yayımlanan *Köy Enstitüleri Dergisi* öğrencilerin, öğretmenlerin kaleme aldığı yazılarla enstitülerin düşünsel dünyasını yansıtmış; edebiyat, eğitim, köy yaşamı ve folklor derlemeleriyle dönemin kültür politikalarının somut bir ifadesi olmuştur.

Dergide yer alan folklor yazıları, yalnızca kültürel malzemeyi kayıt altına almakla kalmamış, aynı zamanda halk kültürünü Cumhuriyet ideolojisinin inşa sürecine dâhil etmiştir. Bu yönüyle dergi, Halkevleri ve diğer kurumsal girişimlerle paralel bir çizgide folkloru yani halk kültürünü modernleşme ve toplumsal dönüşümün için bir ham madde kaynağı olarak hizmetine sunmuştur. Bu dönem folklor araştırmalarında halk kültürü halkın binlerce yıldır özenle sakladığı, koruduğu ve hiç değiştirmeden aktardığı cevher / öz / kaynak olarak görülür. Bu kaynağın itinayla toplanması ve ileride yaşanacak kültürel kalkınmada kullanılmak üzere depolanması fikri ise dönem yayınlarında sıklıkla görülür. Gürçayır Teke, bu hususu şu şekilde vurgular, halk kültürü Türkler için de tıpkı Avrupa'nın Eski Yunan ve Roma eserlerine dönerek gerçekleştirdiği yeniden doğuş gibi bir "cevher" olarak görülmüş; Batılı sanatçıların halk edebiyatı ve folkloru dayanarak ortaya koydukları şaheserler bu yaklaşımın örneği olarak gösterilmiştir (2016, s. 111). Aynı şekilde enstitülere dair hazırlanan eserde de bu husus şu şekilde aktarılmaktadır,

Köy kaynağında ulusal kültürümüzün mümessili fakat çoğunun üstü örtülü bulunan ve birçok değerlere bürünmüş olan bireyler saklıdır. Bunlar köy toplum hayatının içinde onun özellikleriyle temas ede ede, onun çarklarında bilene bilene bu hayata hâkim ve ona istikamet verici insanlar olarak yetişirler. (Köy Enstitüleri, 1944, s. 47)

Bu söylem ve eylem tarzı, kültürel milliyetçilik olarak formüle edilen dönem algısını en açık şekilde gösterir. Dolayısıyla *Köy Enstitüleri Dergisi*'nin folklor içeriklerini incelemek, Erken Cumhuriyet'in eğitim ve kültür politikalarını anlamak bakımından özel bir önem taşımaktadır.

Diğer yandan elbette ki Köy Enstitülerinin temel amaçlarından biri, köylüye bilinç aşlamak ve kırsal toplumu Cumhuriyet ideolojisi doğrultusunda dönüştürmektir. Bu nedenle enstitülerin müfredatında yalnızca yurttaşlık bilgisi ve matematik gibi temel dersler değil; askerlik, ev idaresi, kümesçilik, marangozluk, kooperatifçilik gibi tarımsal üretimi önceleyen teknik dersler de yer almıştır. Bu çok yönlü program sayesinde kısa sürede yalnızca köy öğretmenleri değil, aynı zamanda “köy romanı” olarak adlandırılan edebî türün öncü isimleri de yetişmiştir. Fakir Baykurt, Mahmut Makal, Talip Apaydın gibi yazarların eserlerinde köyün toplumsal ve kültürel yapısı romanlaştırılmış, köyün gündelik yaşamındaki farklı dinamikler görünür kılınmıştır. Bu edebî üretim, Türkiye'nin kentli kesimlerinde köye dair yeni bir duyarlılığın oluşmasına aracılık etmiştir (Aksakal, 2015, s. 156). Dolayısıyla 1940'lı yılların başından 1950'lere uzanan süreçte Köy Enstitüleri yalnızca kırsal alanda değil, kentli kesimlerde de köye yönelik yeni bir bilinç doğurmuştur. Bu bağlamda, *Köy Enstitüleri Dergisi* gibi döneme özgü süreli yayınlarda yer alan yazılar hem bu sürecin kültürel iz düşümlerini hem de Erken Cumhuriyet Dönemi'nde folklorun eğitim ve edebiyat aracılığıyla nasıl toplumsal bir işlev üstlendiğini göstermesi bakımından önemli kaynaklar olarak değerlendirilebilir. Netice olarak bu çalışmanın problematiği, *Köy Enstitüleri Dergisi*'nde yer alan folklor yazılarının, Erken Cumhuriyet Dönemi folklor derleme sistematigi ve kültür politikaları bağlamında nasıl konumlandığı sorusudur.

Kapsam ve sınırlılıklar açısından ise bu çalışma, *Köy Enstitüleri Dergisi*'nin Cilt 1, Sayı 1 (Ocak 1945), Cilt 1, Sayı 2 (Nisan 1945), Cilt 1, Sayı 3 (Temmuz 1945), Cilt 1, Sayı 4 (Ekim 1945), Cilt 1, Sayı 5-6 (Şubat-Temmuz 1946) ve Cilt 1, Sayı 7-8 (Ağustos-Eylül 1946) olmak üzere toplam altı sayısı üzerinden yürütülmüştür. Bu sayılar arasında yer alan yirmi üç yazı, halk biliminin farklı alanlarına ilişkin zengin bir folklorik malzeme sunmaktadır. Hüseyin Sezgin'in “Naldöken Köyünde Nevruz Bayramı” ve “Bozkır ve Söğüt Kültürü”, Sami Akıncı'nın “Bayramlı Köyünde Evlenme”, Rahim Ünvar'ın “Hasanoğlan Köyünden Derlemeler”, Burhan Güvenir'in “Köye Göre Çeyizin Toplumsal Anlamı”, Elmas Yazar'ın “Çavuş Köyünde Gelin Düğünü ve Güveyi Oğşamak”, Cemalettin Özgür'ün “Köyde Kocakarı İlaçları” ve Ali Dünder'in “Yağmur Duası” gibi yazılar, dönemin folklor derleme anlayışını örnekleyen metinler arasında yer almaktadır.

Her biri halk biliminin farklı yönlerine işaret eden bu yirmi üç yazının tamamını ayrıntılı biçimde ele almak, çalışmanın sınırlarını açacağından, tartışmaya açılacak inceleme sekiz seçilmiş metin üzerinden yürütülecektir. Bu metinleri halk biliminin farklı boyutlarını geçiş dönemleri, inançlar, halk hekimliği gibi temsil etme ölçütüne göre belirlenmiştir.

2. Literatüre Dair Değerlendirmeler

Köy Enstitüleri üzerine yapılmış akademik çalışmalar incelendiğinde YÖK Tez veri tabanında 1977-2025 yılları arasında “Köy Enstitüleri” başlığıyla hazırlanmış 100 lisansüstü tez tespit edilmektedir. Bu tezlerin büyük bir bölümü eğitim bilimleri, siyaset bilimi, Türk inkılap tarihi, güzel sanatlar, kamu yönetimi ve mimarlık gibi alanlarda yoğunlaşmıştır. *Köy Enstitüleri Dergisi*’ni odağına alan ise yalnızca iki çalışma kaydedilmiştir. Bunlardan ilki, Burcu Demirkaya Güler tarafından 2015 yılında Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan “Eğitim ve İdeolojinin Toplumsal Değişme Etkisi: Köy Enstitüleri Dergisi (1945-1947)” başlıklı tezidir. Bu tezde söz konusu dergi yazılarından faydalanılmıştır. Bunun dışında, Sevilay Akgöz tarafından 2025 yılında Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan “Hasanoğlu Köy Enstitüleri Dergisi’nin Halk Bilimi Bağlamında İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezidir. Bu çalışma, dergiyi doğrudan halk bilimi bağlamında ele alan ilk akademik tez olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca Emine Gut’un “Köy Enstitüleri Dergisi Üzerinde Bir İnceleme” başlıklı makalesi, Hars Akademi Dergisi’nin 2018 Haziran sayısında yayımlanmıştır. Bu üç örnek dışında dergiye doğrudan odaklanan kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır.

İşaret edilen üç çalışmaya daha yakından bakıldığında Sevilay Akgöz’ün tezi, Hasanoğlu Köy Enstitüsü Dergisi’ni halk bilimi bağlamında ele alarak dergide yer alan folklor unsurlarının tasnif edilmesi odağındadır. Çalışmada halk mimarisi, giyim-kuşam, halk hekimliği, halk inançları, geçiş dönemleri gibi başlıklar altında dergideki içerikler değerlendirilmiş; derginin halk kültürünü belgeleyen önemli bir yayın organı olduğu vurgulanmıştır. Tezin katkısı, derginin folklor unsurlarını sistematik biçimde ortaya koyması ve Köy Enstitülerinin halk bilimiyle ilişkisini görünür kılmasıdır.

Bununla birlikte çalışma, folklor ürünlerini yalnızca betimleyici bir tasnif düzeyinde ele almakta; bu ürünlerin nasıl derlendiği, hangi sistematik içinde değerlendirildiği ve dönemin folklor politikalarıyla nasıl bağlantı kurduğu konularını tartışmamaktadır. Ayrıca Erken Cumhuriyet’in kültür politikaları ve Halkevleri gibi kurumların derleme anlayışıyla Köy Enstitüleri arasındaki ilişki kuramsal bir çerçeveye oturtulmamıştır. Dolayısıyla, Akgöz’ün çalışması içerik açısından önemli bir envanter sunmakla birlikte, folklor derlemelerinin Erken Cumhuriyet Dönemi folklor sistematigi içindeki yerini açıklama konusunda eksik kalmaktadır.

Emine Gut’un 2018 tarihli makalesi, *Köy Enstitüleri Dergisi*’ne odaklanarak derginin yayın hayatı, içerik yapısı ve türsel çeşitliliğini ele almaktadır. Çalışmada derginin kuruluş amacı, Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsündeki “Dergi Kolu” tarafından çıkarılması, toplam sekiz sayı yayımlanması ve enstitüler arası iletişim işlevi üzerinde durulmuştur. Makalede şiir, hikâye, masal, fıkra, köy incelemeleri, bilimsel yazılar, sanat faaliyetleri ve kitap tanıtımları gibi farklı içerik türleri ayrıntılı biçimde incelenmiş; ayrıca öğrencilerin kendi köylerinde yaptıkları derlemelerin folklor açısından önemine dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte, çalışma daha çok derginin genel bir tanıtımı ve içerik tasnifi niteliğindedir ve bu yönüyle daha betimleyici bir inceleme olarak kalmıştır.

Burcu Demirkaya Güler’in 2015 tarihli doktora tezi, *Köy Enstitüleri Dergisi*’ni bir iletişim aracı olarak ele almakta ve dergiyi Cumhuriyet ideolojisinin aktarımında kullanılan bir ideolojik aygıt bağlamında incelemektedir. Çalışma, Köy Enstitülerinin ve derginin, toplumsal değişim yaratmak, köyden başlayan modernleşmeyi pekiştirmek ve Cumhuriyet değerlerini

tabana yaymak amacıyla işlev gördüğünü ortaya koymuştur. Bununla birlikte, tezde derginin folklor yazıları ve folklor derleme pratikleriyle bağlantısı neredeyse hiç tartışılmamıştır.

Köy Enstitüleri Dergisi üzerine yapılan çalışmaların sınırlılığına karşın Erken Cumhuriyet Dönemi’nde folklor derlemeleri bağlamında çeşitli kurum ve kuruluşların önemine işaret eden araştırmalar dikkat çekmektedir. Bu dönemde Türk Halk Bilgisi Derneği, Ankara Musiki Muallim Mektebi, İstanbul Belediye Konservatuvarı ve özellikle Halkevleri gibi kurumlar, folklor derlemelerinde öncü rol oynamıştır. Bu kurumların derleme faaliyetleri üzerine yapılan araştırmalar, dönemin derleme sistematığını anlamak açısından önem taşır. Nitekim Selcen Gürçayır Teke’nin *Türk Halkbiliminde Derleme* başlıklı kitabında da Halkevleri derlemeleri ve devlet eliyle yürütülen çalışmalar iki ayrı yönelim olarak ele alınmıştır. Ancak bu eserde Köy Enstitüleri deneyimine doğrudan değinilmemiştir. Bu durum, konunun bilimsel açıdan eksiklik olarak değil, araştırmaya katkı sağlayacak bir boşluk olarak görülmelidir. Zira *Köy Enstitüleri Dergisi*, Halkevleri derlemeleriyle benzer bir örüntü sergileyen; amatör, yerel ve aynı zamanda ideolojik bağlamı bulunan derlemeler içermesiyle dikkate değerdir.

Köy Enstitüleri yalnızca lisansüstü tezlerde değil, Türk eğitim tarihi, Türkiye’nin modernleşme süreci ve folklor çalışmalarının tarihi bağlamında da sıklıkla ele alınmıştır. Örneğin, Mustafa Çıkar’ın *Hasan-Âli Yücel ve Türk Kültür Reformu* (1998), Şükrü Karatepe’nin *Tek Parti Dönemi* (2011), Bahattin Demirtaş’ın “1923-1960 Döneminde Türk Eğitimi” (*Türk Eğitim Tarihi El Kitabı*, 2016) başlıklı çalışmaları, söz konusu dönemin eğitim politikaları ve kültürel dönüşümünü Köy Enstitüleri bağlamında tartışmaktadır. Benzer şekilde Asım Karaömeroğlu’nun *Orada Bir Köy Var Uzakta* (2014) ve Hasan Aksakal’ın *Türk Politik Kültüründe Romantizm* (2015) başlıklı eserlerinde de Köy Enstitüleri deneyimi, Cumhuriyet’in modernleşme ideolojisi, kültür politikaları ve entelektüel tartışmaları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu örnekler, Köy Enstitülerinin yalnızca eğitim tarihi açısından değil, aynı zamanda modernleşme, ideoloji ve folklor çalışmaları bağlamında da çok boyutlu bir şekilde ele alındığını göstermektedir. Ayrıca Hasan Karakuş’un *100 Soruda Köy Enstitüleri* (2014) çalışması da doğrudan Köy Enstitüleri üzerine hazırlanmış bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma, söz konusu üç araştırmadan farklı olarak, Köy Enstitülerini Erken Cumhuriyet Dönemi eğitim ve kültür politikalarının bir uzantısı olarak konumlandırmaktadır. 1930’lardan itibaren şekillenen kültür politikalarının, özellikle İnönü döneminde hümanist bir yönelime kaydığı ve köklü bir eğitim-kültür seferberliği çerçevesinde değerlendirildiği görülmektedir (Karatepe, 2011; Çıkar, 1998). Köy Enstitüleri, bu sürecin en önemli kurumsallaşmalarından biri olarak, yalnızca öğretmen yetiştirmekle sınırlı kalmamış, aynı zamanda Cumhuriyet ideolojisinin kültür politikalarını halka ulaştıran bir araç olmuştur.

Bu yaklaşım çerçevesinde makale, *Köy Enstitüleri Dergisi*’nde yayımlanan folklor derlemelerini merkeze almakta ve bu yazıların Halkevleri başta olmak üzere dönemin diğer kurumlarının yürüttüğü folklor derlemeleriyle ortak bir ideolojik ve metodolojik zeminde buluştuğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Böylece folklorun, Erken Cumhuriyet Dönemi’nde modernleşme ve kültürel kalkınmanın temel araçlarından biri olarak nasıl konumlandırıldığı ortaya konmaktadır. Dolayısıyla bu makale mevcut literatürden farklı olarak yalnızca derginin içeriğini betimlemekle kalmayıp, folklor yazılarının dönemin kültür politikaları ve folklor derleme pratikleriyle olan bağlantısını irdelemektedir.

Ayrıca, Dursun Yıldırım'ın Türkiye'de folklor çalışmalarını tasnif eden dönemlendirmesi¹ *Köy Enstitüleri Dergisi*'nin konumunu açıklamada aydınlatıcıdır (Yıldırım, 1998, s. 65). Yıldırım'ın ifadesiyle Sentezci Devre'de folklor, “çağdaş Türk devletinin kültür yapısını oluşturmada yararlanılacak bir ham madde ambarı” olarak görülmüş; Dergici Devre'de ise alanın yükünü büyük ölçüde iki derginin omuzladığı bir “özel folklor mektebi” pratiği belirginleşmiştir (Yıldırım, 1998, s. 65-66). Bu bakımdan Köy Enstitüleri Halkevleri ile aynı tarihsel çizgide iki devre arasında yer alan bir deneyimdir.

3. Köy Enstitüleri Dergisi Hakkında

Köy Enstitülerine dair yayınlarda, halk kültürünün derlenmesi ve kayıt altına alınmasına yönelik amaçların vurgulandığı görülmektedir. Bu yayınlarda programların, millî oyunların, halk türküleri ve genel olarak folklor ürünlerinin toplanması, değerlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasını hedeflediği; memleketin farklı bölgelerinde farklı biçimlerde gelişmiş oyun ve törenlerin ülke genelinde tanıtılmasına yönelik bir ilgi bulunmaktadır. Bu çerçevede özellikle “Köy eğitmen ve öğretmenlerinin köy halkını yetiştirmekle ilgili vazife ve salahiyeti şunlardır” ifadesinin dikkat çekici olduğu görülür. İlgili başlık altında köy halkının millî kültürünü yükseltmek, onları çağın sosyal şartlarına uygun biçimde yetiştirmek ve köy kültürünün olumlu değerlerini güçlendirmek temel görevler olarak sıralanmıştır. Ayrıca millî bayramlarda, okul açılışlarında ve mahallî âdetlere bağlı iş günlerinde halk türküleri, oyunlar, marşlar ve müzik aletleri eşliğinde törenler düzenlenmesi; köy halkının radyodan en üst düzeyde yararlandırılması öğretmenlerin sorumlulukları arasında tanımlanmıştır. Nüfusun büyük çoğunluğunun köylerde yaşaması gerekçesiyle, Türk dili ve millî kültürünü oluşturan değerlerin bütün köylere ulaştırılması zorunlu bir hedef olarak dile getirilmiştir. Bu doğrultuda köy eğlencelerinin yozlaşmasının önüne geçilmesi, halk kültürünün törenler ve müzik aracılığıyla yeniden canlandırılması amaçlanmıştır. Yurdun tarihî ve kültürel mirasının korunması, anıtların ve doğal varlıkların eğitim öğretim amacıyla değerlendirilmesi ise yalnızca pedagojik değil, aynı zamanda millî bir ödev olarak tanımlanmıştır. Tüm bu amaçların, genç kuşakların toplumsal kültürü içselleştiren, koruyan ve yeniden üreten bireyler olarak yetiştirilmesine hizmet ettiği ifade edilmiştir (Köy Enstitüleri, 1944, s. 17-24).

Bu çerçevede “Köy eğitmen ve öğretmenlerinin köy halkını yetiştirmekle ilgili vazife ve salahiyeti şunlardır” ifadesi altında tanımlanan görevler, yalnızca teorik bir hedef olarak kalmamış; *Köy Enstitüleri Dergisi*'nde yayımlanan folklor yazılarında da somut bir karşılık bulmuştur. Dergide yer alan derlemeler, öğretmen ve öğrencilerin köy yaşamına dair gözlemlerini kayda geçirmeleri ve halk kültürünün değerlerini kayıt altına alarak dolaşıma sokmaları bakımından bu resmî amaçların sahadaki yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Arzu Öztürkmen, *Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik* (2009) başlıklı çalışmasında folklorun kurumsallaşma sürecini Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan çizgide değerlendirirken, Türk Derneği, Türk Ocakları, Türk Halk Bilgisi Derneği, Türk Dil Kurumu gibi kurumların yanı sıra Köy Enstitülerini de bu sürecin bir parçası olarak zikretmektedir. Öztürkmen'e göre, bir araştırma kurumu olmamalarına rağmen Köy Enstitüleri, tıpkı Halkevleri gibi, toplumsal hafızanın edindiği yer olmaları, köycülük hareketiyle kurdukları bağ ve köy duyarlılığını “meşrulaştırma” işlevleriyle halk bilgisine dolaylı yoldan da olsa katkı sunmuş kurumlardır. Bu

¹ 1839-1908 Örtülü Devre, 1908-1920 Türkçü Devre, 1920-1938 Sentezci Devre, 1930-1965 Dergici Devre, 1966-günümüz Bilimsel Devre (Yıldırım, 1998, s. 65).

bağlamda, enstitülerden mezun olanlar yalnızca öğretmenlik yapmamış, aynı zamanda edebiyat alanında da ürün vererek “köy romanı” akımının öncüleri olmuşlardır. Köy edebiyatı, köyün farklı toplumsal gerçekliklerini görünür kılmakla, folklor derlemelerinden farklı bir yön taşısa da köy yaşamına dair bir duyarlılığı geniş kitlelere aktaran bir yazın türü hâline gelmiştir (Öztürkmen, 2009, s. 66).

Folklorik içerikleriyle köy edebiyatının ilk nüvelerini ve doğrudan folklor derlemelerini barındıran metinler, *Köy Enstitüleri Dergisi* sayfalarında görülmektedir. Nitekim 1945-1947 yılları arasında yayımlanan sekiz sayılı dergide, köy yaşamına dair pek çok folklorik kayıt yer almaktadır. Aşağıda ayrıntılı olarak incelenecek bu yazılar arasında Hüseyin Sezgin’in “Naldöken Köyünde Nevruz Bayramı”, Sami Akıncı’nın “Bayramlı Köyünde Evlenme”, Rahim Ünvar’ın “Hasanoğlu Köyünden Derlemeler”, Ali Taşçı’nın “İçel’de Düğünler”, Ahmet Necati Özdemir ve İzzet Öziş’in “Köyde Tedavi ve İlaçlar Nasıldır?” başlıklı yazıları gibi halk kültürünün çeşitli yönlerini belgeleyen çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca düğünler, yağmur duaları, çeyiz, ödünleşme, kocakarı ilaçları, çerçilik, yayla göçleri, kendircilik ve köylü konuşmaları gibi konuları işleyen çok sayıda derleme ve folklorik kayıt da dergiye yansımıştır. Ocak 1945’te Ankara Maarif Matbaası tarafından çıkarılan ilk sayısı ile yayımlanmaya başlayan *Köy Enstitüleri Dergisi* toplamda 8 sayı yayımlanmıştır. Son sayısı Ağustos-Eylül 1947 tarihli nüsha olup 7-8. sayı olarak çıkmıştır ve bu sayısıyla yayın hayatına son vermiştir.

4. Dergideki Folklor Yazılarının Değerlendirilmesi

Döneme özgü derleme anlayışında folklorik ürün, halk biliminin hangi başlığı altında ele alınırsa alınsın en temel unsur olarak kabul edilmiştir. Bir türkü, düğün geleneği ya da halk hekimliğine ilişkin bilgi fark etmeksizin yaklaşımın her zaman ürün odaklı olduğu; buna karşılık ürünün ortaya çıkmasına vesile olan sosyal, kültürel ve tarihsel şartların, mekânın, kişilerin ve geleneklerin çoğunlukla göz ardı edildiği görülmektedir. Halk bilimi disiplininin üç yüzyıla uzanan serüveninde de ürünün, üretim sürecinden, üreten kişiden ve üretim mekânından önce geldiği dikkati çekmektedir. Nitekim Oğuz’a (2007, s. 30) göre bu dönemin kuramları folkloru “akmaya devam eden bir ırmak” gibi görmüş, incelenen unsurları ise bu ırmaktan alınan “bir bardak durgun su” olarak değerlendirmiştir. Bu yaklaşımda halk kültürü köyde tespit edilmiş, kente taşınmış ve arşivlenmiştir. Folklor ile milliyetçilik arasındaki ilişki bağlamında köyde ulusal ruh aranmış, ürünler halkın bilgeliliğinin bir yansıması olarak okunmuştur. Türk halk bilimi çalışmalarında da ürünü derlemek ve arşivlemek, daima asli görev olarak kabul edilmiştir. Bu bakış açısı, ürünün “her şeyin temeli olduğu ve âdeta ortaya çıkmak için insanları yalnızca birer araç olarak kullandığı” düşüncesine dayanmaktadır (Oğuz, 2007, s. 31).

Kültürün korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması süreçleri halk bilimi tarihçesi açısından değerlendirildiğinde kimlik ve aidiyet duygusunun temelini oluşturan kültürü koruma anlayışının tarihsel olarak iki farklı yaklaşımla şekillendiği anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki, derlenen bilgiyi yazıya geçirmek, tasnif etmek ve arşivlemek yani “dondurarak korumak”tır. İkincisi ise bilgiyi yalnızca kaydetmekle yetinmeyip aktararak, uygulayarak “yaşatarak korumak”tır. İkinci yaklaşım, birincisini kapsamakla birlikte, “sürdürülebilirlik” ilkesi çerçevesinde ondan ayrılmaktadır (Çakır, 2013, s. 78). Bu dönemde Halkevlerinin folklor derlemelerini ülke çapında örgütlenme girişimleri de yalnızca Türk halkının değerlerini tespit etmeyi değil, aynı zamanda bu değerlerden hareketle Batılılaşma ve aydınlanma sürecini beslemeyi amaçlamıştır. Dolayısıyla folklor derlemeleri önemli bir araç olarak görülmüş; ancak

aydınların yaklaşımı halk kültürünü doğrudan benimsemekten çok, onu dönüştürerek modernleştirme yönünde şekillenmiştir (Gürçayır Teke, 2016, s. 117).

Bu bağlamda *Köy Enstitüleri Dergisi*'nde yayımlanan folklor yazılarının da büyük ölçüde ilk bakış açısına, yani folklorik ürünleri kayıt altına almayı önceleyen bir nitelik taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte bu yazılar, ürün odaklı derleme geleneğinin sürekliliğini ortaya koyarken² aynı zamanda Köy Enstitüsü idealinin eğitim ve kültür politikalarıyla nasıl kesiştiğini anlamak için önemli ipuçları sunmaktadır.

Mehmet Başaran'a göre Köy Enstitüleri, halkın yüzyıllar boyunca ürettiği değerleri ve güzellikleri gün yüzüne çıkararak çağdaş kültürle harmanlayan kurumlardır. Enstitüler aracılığıyla türkü, oyun, nakış ve sözlü kültür unsurları ülke sathına yayılmış; böylece ulusal kültür kaynakları yazın ve sanat için yeni bir yaratıcılık alanı açmıştır. Başaran, enstitülerden yetişen sanatçıların her zaman halkın içinde kalarak ondan beslenmeyi ve ona katkıda bulunmayı sürdürdüklerini, bu yönleriyle "devrimci eğitim imecesi"nin devamlılığını sağladıklarını ifade etmektedir (Başaran, 1974, s. 16).

Başaran'ın aktardığı bir başka önemli husus, Yüksek Köy Enstitüsünde gerçekleştirilen "inceleme gezileri"dir. Öğrencilerin ülkeyi tanımaları, kültür ve sanat merkezlerini görmeleri ve edindikleri bilgileri pekiştirmeleri için düzenlenen bu geziler, aynı zamanda halk kültürünün doğrudan gözlemlenmesine ve belgelenmesine hizmet etmiştir. Öğrenciler, belirlenen bölgelerde yürüyerek yaptıkları gözlemleri raporlaştırmış ve bu yolla halk yaşamına dair veriler derlemişlerdir (Başaran, 1974, s. 19).

Bu yaklaşım, enstitülerin eğitim anlayışının yalnızca teorik bilgi aktarmakla sınırlı kalmadığını, çalışmaların "memleket gerçeklerinden örülmüş bir temel" üzerine oturtulduğunu göstermektedir. Yüksek Köy Enstitüsünün, her türlü bilgi ve düşünceyi ülkenin gerçekleriyle yoğurarak öğrencilere aktarma çabası, onları ulusal kültüre bağlayan en önemli unsur olmuştur (Başaran, 1974, s. 20). Böylece Köy Enstitüleri, halk kültürünün araştırılması, belgelenmesi ve modernleşme sürecine eklenmesinde işlevsel bir rol üstlenmiştir.

Bu bağlamda, gerek Köy Enstitülerinin düzenlediği köy gezilerinde elde edilen verilerin, gerekse Yüksek Köy Enstitüsü öğrencilerinin hem bulundukları enstitü çevresinde hem de geldikleri köylerde yaptıkları gözlemlerin halk kültürüne dair önemli malzemeler sağladığı görülmektedir. Öğrenciler bu verileri yalnızca kayıt altına almakla kalmamış, aynı zamanda *Köy Enstitüleri Dergisi* aracılığıyla yayımlayarak kültürel dolaşıma kazandırmışlardır. Bu durum, folklor ürünlerinin doğrudan gözlem ve belgeleme yoluyla elde edilmesinin yanı sıra, dönemin hâkim yaklaşımı olan "tespit edilen bilgiyi derledikten sonra yazıya geçirmek, tasnif etmek ve arşivlemek", yani kültürel malzemeyi "dondurarak korumak" anlayışını da yansıtmaktadır. Dolayısıyla dergi, köylerdeki halk kültürünün belgelenmesinde yalnızca bir yayın organı değil, aynı zamanda ürün odaklı folklor derleme anlayışının kurumsal bir iz düşümü olmuştur.

² Benzer şekilde Halkevleri derlemeleri üzerine yapılan çalışmalarda da ürün merkezli yaklaşım vurgulanmıştır. Bk. (Ortakçı, 2022).

1. Sezgin, H. (1945a). Naldöken Köyünde Nevruz Bayramı. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(1), 46-47.

Nevruz kutlamalarının ritüel (mezar ziyareti, yemek paylaşımı, kahve içme, kurban kesme) ve eğlence (çalgi, salıncak, oyun, içki) boyutları tasvir edildiği yazıda Erken Cumhuriyet Dönemi folklor çalışmalarında belirginleşen “kaydetme eğilimi” görülmektedir. Yazı temel olarak gözlem ve tasvire dayalıdır. Yazar, “Bugün köyümde Nevruz Bayramı sönmüş vaziyettedir. İkinci bir yazımızda sönüş sebeplerini inceleyeceğiz” (Sezgin, 1945a, s. 46) şeklinde bir ifadeye yer verir ancak derginin kalan sayılarında bir inceleme yazısının ortaya çıkmadığı görülür. Ayrıca yazıda kaynak kişiler belirtilmemiş, derleme tarihine yer verilmemiş ve bağlamın sınırları açık biçimde çizilmemiştir. Bu durum yazının kaleme alındığı dönemin yetmişmiş profesyonel araştırmacı eksikliği ve amatör derlemeci niteliğini yansıtmaktadır. Sezgin’in metni köy yaşamını kayıt altına almakla birlikte Köy Enstitülerinin halk kültürüne yönelik millî-romantik yöneliminin tipik bir örneği olarak değerlendirilebilir.

2. Akıncı, S. (1945). Bayramlı Köyünde evlenme. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(1), 48-56.

Akıncı yazısının başında Bayramlı’nın Edirne iline Uzunköprü kazasına bağlı bir köy olduğunu dipnotta okuyucusuyla paylaşır ve “üzerinde inceleme yaptığım köy; doğduğum, içinde yaşadığım köydür” (1945, s. 48) ifadelerine yer verir. Oldukça detaylı verilerin bulunduğu³ yazıda köyde görülen farklı evlenme biçimleri (çok karılı evlenme, tek karılı evlenme, iç güveyliği, kız kaçırma, dul kadının koca evine gitmesi, oğlanın kız evine güvey girmesi vb.) ayrıntılı örneklerle tasnif edilmiştir. Yazar, köyünde tespit ettiği evlenme biçimlerini şematik bir tabloyla sınıflandırarak sunmuş, bu durum halk kültürünün sistematize edilmeden de olsa belgelenmek istendiğini göstermektedir. Halk kültüründe geçiş dönemleri içinde önemli bir aşama olan evlilik ve buna bağlı evlenme biçimlerini dönemin şartlar içerisinde detaylı bir şekilde ortaya konulması önemli bir veridir. Ancak kaynak kişilerin ve bireysel anlatıcıların belirtilmemesi, derleme tarihinin yalnızca olay yıllarıyla sınırlı kalması, çalışmanın akademik anlamda metodolojik eksikliklerini ortaya koyar. Bu da bir önceki yazıda olduğu gibi dönemin profesyonel araştırmacı yetersizliği ve öğrencilerin amatör derlemeciliği ile açıklanabilir. Öte yandan bu yazıların “Köy İncelemeleri” başlığı altında doğrudan bir derleme mantığı içinde değil köye yönelik bir ilgi neticesinde ortaya döküldüğü de ifade edilmelidir.

3. Sezgin, H. (1945b). Bozkır ve Söğüt kültürü. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(1), 74-78.

Sezgin bu yazısında, söğüt ağacının Orta Anadolu’daki doğal çevredeki rolü, kullanım alanları, halk hekimliği uygulamaları, inançlar, türküler ve deyimlerle sözlü kültürdeki yerine temas etmiştir. Yazı, halk botanigi ve geleneksel ekolojik bilgi açısından dikkat çekici bir belge niteliğindedir. Söğüt ağacının hem doğadaki ekolojik işlevleri hem de köylünün gündelik yaşamındaki pratik kullanımları sıralanmıştır. Kereste, tarımsal alet yapımı, köy hekimliğinde ateş düşürücü ya da yara merhemi olarak kullanımı, inanç pratiklerinde kutsallık atfedilmesi örneğin çocuksuz kadınların söğüt altına giderek dilek dilemesi, kutsal söğütlere bez bağlama gibi halkın doğa ile kurduğu geleneksel ekolojik ilişkinin örnekleridir. Ayrıca yazıda makalede söğütle ilgili sözlü kültür ürünleri derlenerek ağacın kültürel bellekteki yeri de görünür kılmıştır. Üstelik yazının sonun kaynak kişilerin isimlerinin belirtilmesi ve yine metin içindeki “bu deyişler Sefer Aytekin tarafından derlenip tertip edilmiştir” (Sezgin, 1945b, s. 77) ifadeleriyle yararlandığı

³ Köyde karı üstüne evlenme olayı üç tanedir, bu olaylar 1925, 1936, 1940 senelerinde olmuştur. Erkeklerin o zamanki yaşları 25-28 arasındadır (Akıncı, 1945, s. 48).

kaynakları göstermesi dikkate değerdir. Bu yaklaşım tarzı yazarın derleme tespit ve aktarımında metot ile ilgili bilgisi olduğuna işaret eder ve dönem algısının üzerinde bir yaklaşım sergilendiğini gösterir. Bu yazının dikkat çekici yönü ise Erken Cumhuriyet folklor derlemelerinin millî-romantik yönünü aşarak halk bilimi ile çevre bilgisinin kesiştiği alanı da görünür kılan değerli bir örnek teşkil etmektedir.

4. Güvenir, B. (1945). Köye göre çeyizin toplumsal anlamı. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(2), 185-192.

Burhan Güvenir'in çalışması, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde folklor derlemelerinin işlevselci bir yaklaşımla ele alınışını yansıtan önemli örneklerden biridir. Köy Enstitülerinin halk kültürüne bakışı, yalnızca sözlü kültür ürünlerini tespit edip kaydetmek değil, aynı zamanda onların köy hayatındaki işlevini, toplumsal düzeni şekillendiren rollerini ve değişim süreçlerini açıklamaktır. Bu bakış, halk kültürünü millî romantik bir miras olarak idealleştirmekle sınırlı kalmaz; köyü modernleştirme, kalkındırma ve "aydınlatma" hedefiyle doğrudan bağlantılıdır. Yazıda çeyiz, bireysel bir evlilik hazırlığı olmaktan çıkarılarak köy yaşamındaki sosyal ilişkileri düzenleyen bir kurum olarak görülür. Çeyizin hazırlanışı, sergilenmesi ve aktarımı üzerinden; kız ve erkek ailelerinin karşılıklı yükümlülükleri, köy topluluğu içindeki statü ilişkileri, kadınların toplumsal rolleri ve köylünün ekonomik koşulları gözler önüne serilmiştir. Böylece çeyiz hem toplumsal bir sınav hem de toplumsal dayanışma ve iş birliği aracı olarak tanımlanmıştır. Yazıdan bu hususa şu şekilde örnek verilebilir; "Arkadaşı olmayan herhangi bir kız, bu kadar kalabalık bir işi kendisi yapmak mecburiyetinde kalacaktır ki, çok kere bunu da bir kişi kıvıramaz. Binaenaleyh düğün işi bir hayli geriye vurur. Bu da gerek düğün sahipleri gerekse köylüler tarafından pek hoş karşılanmaz. Gelinin beceriksiz, hünersiz tanınmasına ve aleyhinde zem yapılmasına konu teşkil eder" (Güvenir, 1945, s. 189). Neticede Güvenir'in yazısı, çeyiz geleneğini hem folklorik bir unsurdan ziyade sosyal, ekonomik ve kültürel işlevleriyle ele alan bir çalışma olarak hem de halk kültürünü toplumsal işleviyle kavramaya dönük yaklaşımı bakımından dikkate değerdir.

5. Koç, M. Ş. (1945). Gencer. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(2), 227-228.

Yazıda, Ege Bölgesi'nde özellikle Nazilli yöresinde kutlanan Gencer geleneğini ele almaktadır. Gencer, "gençler bayramı" olarak nitelendirilen, genç kız ve erkeklerin yılın belirli zamanlarında düzenledikleri toplu kutlamaları ifade etmektedir. Bu kutlamalarda oyunlar, türküler, çeşitli hediyelerin sunulması ve gençlerin bir araya gelmesi söz konusudur. Yazıda Gencer geleneğinin Türkmen boylarından günümüze taşınan bir kültürel miras olduğu, gençlerin sosyalleşmesi, eğlenmesi ve kültürel sürekliliğin sağlanmasında işlev gördüğü vurgulanır. Yazı, yerel bir geleneğin tanıtımı üzerinden halk kültürünün ulusal bir değer olarak görünür kılınması açısından değerlidir. Kültürel gelişmenin ve yayılmanın yerelden ulusala, ulusaldan evrensele doğru seyir takip ettiği düşünülürse yerel renk, miras ve kodların tespiti ve kayıt altına alınması dün de bugünkü kadar önemlidir. Diğer yandan Gencer'in Türkmen boylarının mirası olarak sunulması, halk kültürünün kökenlerini Orta Asya'ya dayandıran ve millî kimlik inşasında sürekliliği vurgulayan romantik anlayışla da örtüşmektedir. "Gencer'in konu ve tarih bakımından incelenmesinin önemli bir olay olarak durduğunu sanıyorum. Köylerimizdeki söylentilere bakıp Gencer'in yapı ve kavramını incelersek bunun bir Türkmen geleneği olduğu anlaşılır. Oğuzlar son Anadolu akınları arasında Ege ve Aydın'ı da ellerine geçirmişlerdi. Bu son gelen boylar birçok görenek ve geleneklerini de beraberlerinde getirmişler; uzun zaman da yaşatmışlardır" (Koç, 1945, s. 227). Ayrıca yazı, gençlerin toplumsal hayattaki konumunu ön plana çıkararak Köy Enstitülerinin idealiyle örtüşen bir yaklaşım sergiler. Köylüyü aydınlatma ve halkın öz değerlerini

ortaya çıkarma anlayışı, bu tür yazılarla genç kuşaklara aktarılacak istenmiştir yorumunda bulunmak mümkündür.

6. Özdemir, A. N. & Öziş, İ. (1945). Köyde tedavi ve ilaçlar nasıldır? *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(2), 234-235.

Yazarlar, halk hekimliği bağlamında köylüler arasında yaygın olarak kullanılan geleneksel tedavi yöntemlerini, ilaçları ve uygulamaları maddeler hâlinde aktarmaktadır. Bitkisel tedaviler, hayvansal ürünler ve büyüsel işlemler bir arada sunulmuş; bu yönüyle metin, yalnızca tedavi yöntemlerini kaydetmekle kalmayıp aynı zamanda bu uygulamaların köylülerin gündelik yaşamındaki işlevine de temas etmişlerdir. Herhangi bir yoruma veya değerlendirmeye yer verilmesine de “Memleketimizin, köylümüzün benliğini yenmek için bir ejderha kesilen sıtmaya karşı köylümüz şu tedavileri yapar.” ya da “Hakikaten bugün tıp tedavisinde olduğu gibi, köylerde de aynı şekilde yapılan yan ağrılarına (zatürire, zatülcenpte olan yan ağrılarına) keten tohumu lâpası tatbiki uzun bir zamandan beri kullanılmaktadır.” (Özdemir ve Öziş, 1945, s. 235) gibi ifadeler, metne kısa giriş notları olarak eklenmiştir. Ancak bu ifadelerde halk hekimliği uygulamalarına dair eleştirel bir söylem ya da onaylayıcı bir tavır bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, yazıda aktarılan bilgilerin kimden, ne zaman ve nerede derlendiğine ilişkin herhangi bir kayıt mevcut değildir. Yazarlar bu eksikliği yalnızca, “Asırlardan beri dedelerimizin, ninelerimizin kullandığı, halen de köylülerimizin kullanmakta olduğu ilaçlar ve tedavi usulleri pek çeşitlidir. Biz bunlardan bildiğimiz birkaçını yazıyoruz.” (Özdemir ve Öziş, 1945, s. 235) şeklindeki genel bir ifadeyle açıklamaktadır. Bu durum, döneme özgü derleme anlayışının karakteristik bir örneği olarak, halk kültürü araştırmalarında ürününün kendisine odaklanıldığını; ancak bu ürünün ortaya çıkmasına vesile olan sosyal, kültürel ve tarihsel bağlamın, yani derlemenin kimden, nerede ve hangi koşullarda yapıldığının göz ardı edildiğini göstermektedir. Nitekim Gürçayır Teke’nin (2016) işaret ettiği üzere, erken dönem derlemelerde ürünün kaydedilmesi öncelik taşımış; derleme bağlamı ve aktarım süreçleri ikinci planda kalmıştır. *Köy Enstitüleri Dergisi*’nde yayımlanan bu tür yazılar da halk kültürünü “dondurarak korumak” yaklaşımına yakın durmakta; yani ürünü kayıt altına almakta fakat bağlamsal unsurları çoğunlukla göz ardı etmektedir.

7. Baykal, N. (1946). Yapıcılıkta Horasan. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(5-6), 32-33.

Niyazi Baykal’ın “Yapıcılıkta Horasan” başlıklı yazısı, kırsal mimaride kullanılan geleneksel yapı malzemelerinden horasanı tanıtıcı bir nitelik taşımaktadır. Yazar, çimentonun köylere girmediği dönemlerde kullanılan horasanın malzemesini (kireç, kiremit, tuğla, toprak kırıntıları) ve hazırlama yöntemlerini ayrıntılı biçimde kaydetmiştir. Metin, özellikle horasanın malzeme karışım oranları, kullanım yerleri ve işlevlerine dair teknik detaylara yoğunlaşmaktadır. Ancak bu veriler yalnızca betimleyici ve ürün odaklı biçimde aktarılmış; malzemenin köylü yaşamındaki sosyokültürel anlamı ya da mimari gelenekler içerisindeki yeri hakkında herhangi bir yorum yapılmamıştır. Bu yönüyle yazı, Erken Cumhuriyet Dönemi’ndeki halk kültürü derlemelerinin genel karakteristiğini yansıtır: pratik bilgilerin kayıt altına alınması fakat bunların kuramsal veya bağlamsal bir çözümleme ile ilişkilendirilmemesi.

Köy Enstitüleri Dergisi’nde yer alan yazılar yalnızca ürün odaklı derlemeler olarak değil, aynı zamanda Köy Enstitüsü idealinin bir yansıması olarak ele alınmalıdır. Öğrenciler tarafından kaleme alınan bu metinler, köylülerin gündelik yaşamda kullandıkları bilgi ve pratikleri kayıt altına almakla yetinmez; bu bilgilerin modern eğitim anlayışı içinde dönüştürülerek köyün sosyal

ve kültürel gelişimine katkı sağlamasını da amaçlar. Horasan'ın yapı malzemesi olarak kullanımı ya da halk hekimliği örnekleri gibi yazılar, köylü bilgisini "ham madde" konumunda değerlendirirken enstitülerin ideali doğrultusunda bu bilginin bilimsel yöntemlerle sistematize edilmesi gerektiği mesajını da taşır. Dolayısıyla söz konusu yazılar, köy yaşamının folklorik ürünlerini tespit etmenin ötesinde, bu ürünleri Cumhuriyet'in kalkınma ve modernleşme projesine ekleme işleviyle anlam kazanır.

8. Dündar, A. (1946). Yağmur duası. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(5-6), 82-85.

Ali Dündar'ın "Yağmur Duası" başlıklı yazısı kuraklık dönemlerinde köylüler tarafından gerçekleştirilen yağmur duası ritüelini ayrıntılı biçimde kaydetmektedir. Metin, köylülerin doğayla ilişkisini, kuraklık karşısında yaşadıkları kaygıları ve bu kaygıları gidermek için başvurdıkları dinsel pratikleri betimleyici bir dille aktarır. Dua öncesindeki hazırlıklar, topluca kesilen kurbanlar, dualar, toplu namaz ve törende köy halkının katılımı ürün odaklı bir yaklaşımla kayıt altına alınmıştır. Ancak ritüelin toplumsal işlevlerine, kültürel bağlamına ya da halk bilimsel çözümlemelerine dair herhangi bir yorum yapılmamıştır. Bu durum, Köy Enstitüsü öğrencilerinin kaleme aldığı folklor yazılarında sıkça görülen eğilimi yansıtır: doğrudan gözlem ve betimleme yoluyla halk kültürü unsurlarını kaydetmek fakat bunları sistematik bir derleme yöntemi veya kuramsal çerçeveye değerlendirmemek. Yazı, bu yönüyle hem ürün odaklı erken dönem folklor derleme anlayışını hem de inanç merkezli ritüellerin enstitü dergisine nasıl yansıdığını gösteren dikkate değer bir örnektir.

5. Sonuç

Bu çalışmada *Köy Enstitüleri Dergisi*'nde yayımlanan folklor içerikli yazılar, Erken Cumhuriyet Dönemi'nin kültür ve eğitim politikaları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Araştırmanın çıkış noktası, dönemin eğitim kurumlarının yalnızca öğretmen yetiştirmekle sınırlı olmayıp aynı zamanda köyün sosyokültürel dönüşümünü hedefleyen birer kültür ve üretim merkezi olarak tasarlanmış olmasıdır. Bu bağlamda problematik, *Köy Enstitüleri Dergisi*'nde yer alan folklor yazılarının, Erken Cumhuriyet Dönemi folklor derleme anlayışı ve kültür politikaları içinde nasıl konumlandığını ortaya koymaktır.

Çalışmanın verileri derginin 1945-1947 yılları arasında yayımlanan ilk sekiz sayısında yer alan ve folklorik içerik taşıyan yazılar oluşturmuştur. Ancak makale sınırlarını aşmamak adına, halk bilimin farklı yönlerine işaret eden sekiz yazı inceleme kapsamına alınmış ve değerlendirilmiştir. Bu durum, çalışmanın kapsamını belirleyen doğal bir sınırlılık olmakla birlikte gelecekte yapılacak daha geniş ölçekli araştırmalara zemin hazırlayıcı bir başlangıç niteliği taşımaktadır. Yöntem olarak niteliksel bir içerik çözümlemesi yapılmış; yazılar, ürün odaklı derleme anlayışı çerçevesinde ve dönemin kültürel milliyetçilik anlayışı üzerinden yorumlanmıştır.

Elde edilen bulgular, *Köy Enstitüleri Dergisi*'nde yer alan folklor yazılarının büyük ölçüde ürün odaklı bir yaklaşımla kaleme alındığını göstermektedir. Yağmur duası, halk hekimliği uygulamaları, düğün gelenekleri ya da yapı malzemeleri gibi konular, gözleme dayalı betimlemelerle aktarılmış ancak sosyal, kültürel ve tarihsel bağlam çoğunlukla göz ardı edilmiştir. Bu durum, Erken Cumhuriyet Dönemi'ne özgü derleme mantığının tipik bir yansımasıdır. Bununla birlikte, yazılar yalnızca birer folklor kaydı değil, aynı zamanda Köy Enstitüsü idealinin de yansımalarıdır. Öğrencilerin derlemeleri, halk bilgisini görünür kılarken aynı zamanda bu

bilgiyi modern eğitim anlayışıyla bütünleştirme, köyü dönüştürme ve Cumhuriyet ideolojisinin hedefleri doğrultusunda yeniden yapılandırma işlevi taşımaktadır.

Bu çerçevede *Köy Enstitüleri Dergisi*, Türkiye’de folklor araştırmaları açısından sentezci yaklaşımla dergicilik temelli pratikleri arasındadır. İncelenen metinler, dönemin hâkim derleme anlayışını yansıtırken aynı ürünlerin enstitü içinde eğitsel bir araca dönüştürüldüğünü de görülmektedir. Sonuç olarak *Köy Enstitüleri Dergisi* folklor yazıları, hem Erken Cumhuriyet Dönemi derleme sistematüğini hem de halk kültürünün eğitim ve ideolojiyle nasıl bütünleştirildiğini göstermesi bakımından önemli bir kaynak olarak değerlendirilmektedir.

Beyanlar

Telif Hakkı Beyanı: CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Desteklenen Kuruluşlar: Çalışmada destekleyen kuruluşlar bulunmamaktadır.

Etik Onay ve Katılımcı Onayı: Çalışma etik onay ve katılımcı onayı gerektirmemektedir.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal programıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

YZ Araçlarının Kullanımı: Yazar, bu makalenin oluşturulmasında Yapay Zekâ (YZ) araçlarını kullanmadığını beyan etmektedir.

Kaynaklar

- Akıncı, S. (1945). Bayramlı köyünde evlenme. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(1), 48-56.
- Aksakal, H. (2015). *Türk politik kültüründe romantizm*. İletişim.
- Başaran, M. (1974). *Tonguç yolu (Köy Enstitüleri: devrimci eğitim)*. Varlık.
- Baykal, N. (1946). Yapıcılıkta horasan. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(5-6), 32-33.
- Çakır, E. (2013). “Türk folklor tarihinde gizli kalmış bir manifestocu: Abdülaziz Bey ve kültür koruma yaklaşımı”. *Millî Folklor Dergisi*, 25(99), 77-90. <https://www.millifolklordergisi.com/PdfViewer.aspx?Sayi=99&Sayfa=74>
- Çıkar, M. (1998). *Hasan-Âli Yücel ve Türk kültür reformu*. Türkiye İş Bankası Kültür.
- Demirtaş, B. (2016). 1923-1960 döneminde Türk eğitimi A. Demir & İ. Turan (Ed.), *Türk eğitim tarihi el kitabı* içinde (ss. 191-255). Ankara: Grafiker.
- Dündar, A. (1946). Yağmur duası. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(5-6), 82-85.
- Güvenir, B. (1945). Köye göre çeyizin toplumsal anlamı. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(2), 185-192.
- Karakuş, H. (2014). *100 soruda Köy Enstitüleri*. Sistem Ofset.
- Karaömeroğlu, A. (2014). *Orada bir köy var uzakta*. İletişim.
- Karatepe, Ş. (2011). *Tek parti dönemi*. İz.sSSsS
- Koç, M. Ş. (1945). Gencer. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(2), 227-228.
- Köy Enstitüleri. (1944). *Köy Enstitüleri 2* (s. 17-24). Maarif.
- Oğuz, M. Ö. (2007). Folklor ve kültürel mekân. *Millî Folklor Dergisi*, 19(76), 30-32. <https://www.millifolklordergisi.com/PdfViewer.aspx?Sayi=76&Sayfa=25>
- Ortakçı, A. (2022). *Halkevlerinde kültürel miras ve koruma: Folklor çalışmaları bağlamında*. Paradigma.

- Özdemir, A. N., & Öziş, İ. (1945). Köyde tedavi ve ilaçlar nasıldır? *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(2), 234-235.
- Öztürkmen, A. (2009). *Türkiye’de folklor ve milliyetçilik*. İletişim.
- Resmî Gazete. (1940, 22 Nisan). *Köy Enstitüleri Kanunu* (Kanun No. 3803). Sayı: 4491.
- Sezgin, H. (1945a). Naldöken köyünde Nevruz Bayramı. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(1), 46-47.
- Sezgin, H. (1945b). Bozkır ve Söğüt kültürü. *Köy Enstitüleri Dergisi*, 1(1), 74-78.
- Yıldırım, D. (1998). *Türk bitiği*. Akçağ.

Extended Abstract

In the early Republican period, the primary goal of educational policies was to eliminate the imbalance between the rural population and the cities and to provide villagers not only with theoretical knowledge but also with practical skills. The fact that the majority of the population lived in villages constituted the main justification for this objective. The Village Instructor Project, initiated in 1936 during Saffet Arıkan’s term, enabled young men trained in modern agricultural techniques to be sent to villages; this practice, expanded under the leadership of İsmail Hakkı Tonguç, laid the groundwork for the establishment of the Village Institutes. With the law enacted in 1940, the institutes were designed not only as teacher-training schools but also as centers of production and culture. Their unique structure aimed to integrate students’ education into village life, thereby carrying modernization ideology into practice while also contributing directly to the villagers’ daily lives.

Although short-lived, the Village Institutes became one of the most debated historical experiences in Turkey. Conducted between 1937 and 1946, the project became a focal point of ideological polarization from the 1950s onwards. For some, it represented the pinnacle of Republican ideals; for others, it was viewed as a model where villagers were exploited through unpaid labor and ultimately deemed unsustainable. Despite their closure in the early 1950s, the Village Institutes were remembered as a unique initiative in the history of Turkish education that aimed at cultural development.

One of the intellectual and literary reflections of this experience was the *Village Institutes Journal*. Published in eight issues between 1945 and 1947, the journal reflected the intellectual world of the institutes through the writings of students and teachers. Literature, education, village life, and folklore collections were presented together, with folklore writings in particular serving as concrete expressions of the cultural policies of the period. In these writings, cultural material was not only recorded but also integrated into the nation-building process of the Republican ideology. This approach viewed folk culture as a national “essence,” comparable to the inspiration drawn from the classics of the West. Thus, folklore functioned both as an archive of cultural memory and as raw material for the modernization project.

The problem addressed in this study is to reveal how the folklore writings published in the *Village Institutes Journal* were positioned within the folklore collection mentality and cultural policies of the early Republican period. A survey of the journal’s first eight issues identified twenty-three folklore writings; however, due to scope limitations, eight selected texts were analyzed in detail. These texts represent different dimensions of folklore studies, such as rites of passage, beliefs, folk medicine, and everyday cultural practices.

Analysis of the selected writings clearly demonstrates the product-centered orientation of the period’s folklore collection practices. For instance, Hüseyin Sezgin’s “Nevruz Festival in Naldöken Village” meticulously records the ritual and entertainment aspects but omits information on informants or dates. This reflects both the lack of professional researchers and the amateur nature of the collectors. Sami Akıncı’s “Marriage in Bayramlı Village” classifies various marriage practices in detail, though it also shows methodological shortcomings. In contrast, Sezgin’s “Steppe and Willow Culture” goes beyond the folkloristic understanding of the period by addressing the ecological, religious, and oral cultural significance of the willow tree, thereby highlighting traditional ecological knowledge. Burhan Güvenir’s “The Social Meaning of the Dowry” evaluates the dowry from a functionalist perspective, interpreting it as an institution that organizes social relations in the village. These examples demonstrate that, alongside the persistence of product-centered approaches, functionalist and ecological readings also emerged.

Other writings include the *gencer* tradition, which reinforced the idea of national continuity by linking it to Turkic heritage; “How Are Treatments and Medicines in the Village?” which descriptively listed folk medical practices while neglecting contextual information; “Horasan in Construction,” which presented the technical details of the traditional building material but overlooked its socio-cultural meaning; and “Rain Prayer,” which recorded the ritual in detail but did not analyze its social function. Collectively, these examples confirm the product-centered character of the journal while simultaneously aligning with the educational ideals of the institutes. The students not only documented village knowledge but also aimed to integrate this knowledge into modern education in order to contribute to the transformation of rural society.

The literature review reveals that only a limited number of studies have focused directly on the *Village Institutes Journal*. A few theses and articles described its contents, but the connection between its folklore writings and the period’s collection policies has not been systematically examined within a theoretical framework. This gap constitutes the originality of the present study: the folklore writings are considered not merely as cultural inventories but as reflections of the Republic’s project of transforming rural society.

In conclusion, the folklore writings published in the *Village Institutes Journal* strongly reflect the product-centered folklore collection mentality of the early Republican period. However, these texts also served as instruments of re-functionalizing folk knowledge through modern education. Folklore was extracted from the daily life of the village, integrated into the ideology of cultural nationalism, and reshaped within the pedagogy of the institutes. For this reason, the journal embodies a dual character: both a record of cultural memory and a tool of modernization discourse. Although contextual deficiencies and methodological limitations are evident, the journal can be regarded both as a documentation platform and as a transformative instrument. In this respect, the *Village Institutes Journal* is a crucial source for understanding the cultural policies of the early Republic, the ideology of populism, and the role of folklore in social transformation through education.